

BANĜON...

PAHAYAGANG TAGAPAMATNUGOT NĜ "KALIPUNAN NĜ MĜA KAPISANAN SA RIZAL"
ILINALATHALA TUWING KALAHATIA'T KATAPUSAN NĜ BUWAN.

Tagapamahala. G. CELESTINO CHAVES.

Punong-manunulat. G. ISMAEL A. AMADO

Tagapanĝasiwa. G. JERÓNIMO DE LOS ANGELES.

I TAON.

PASIG, RIZAL, IKA 30 NĜ ABRIL NĜ 1909.

BILANG 6.

MAGBITIW TAYO NĜ SALAPI

Sa bilang na sinusunda'y naipahayag na namin ang panĝanĝailanĝang kumilos ang mĝa puno sa pagpapalugos nĝ mĝa pagkabuhay at kayamanang angkin nĝ bayan-bayan, na anopa't ang gawaing ito'y kilanling mahigpit na katungkulang nararapat nilang ganapin bukod sa itinatadhana nĝ mĝa Utos.

Hindi lamang ang karaniwang pagwawalang bahala nĝ mĝa puno ang nagiging sanhi nĝ pagkakatiwangwang nĝ kabuhayan natin; mayroon pang ibang malalaking dahilan, gaya bagá nĝ karamutan natin sa pagbibitiw nĝ puhunan, ang pagilas sa pagsasapisapi't ang pagkukulang tiwalá naman sa kinakasamá.

Isang táong may dalawa ó tatlong libong pisong inimpók, kung siya'y may isang munting tindahan nĝ sarisari ay payapang payapa na't walang ginugunitang parati kundi ang araw nĝ pagbabayad nĝ sa kanya'y mĝa nagkakautang. Ang salaping natatago'y minamagaling pang manatili sa pagkábaon sa lupa, sakaling di man pinatutubuan nĝ kamalakmalák sa mĝa dukhang nanĝagigipit, kay sa ilagay sa isang bagong pagkabuhay ó ipakisamá kayá sa iba upang mapuhunan sa lalong malaking munakalá. Halos kinakaharáp na ang isang pagkabuhay na dapat pakinabangang mabuti ay di pa magka-loob na hanĝuin sa kabán ang salapi't yao'y pamuhunan, paggugulan nĝ nauukol na sipag at tiyagá. Kaya't ang nangyayari'y ang mĝa dayuhan, lalong lalo na ang mĝa insik, ang siyang nanĝakakapaghawak nĝ mĝa pagkakakitaang iyang pinalalampás nĝ hanĝal nating pagpa-paumanhín. Ito ang sanhi kung kayá sa lalawigang Rizal ay di kakaunti ang mĝa insik na may mabubuting kabuhayan, samantalang madlá naman ang mĝa tagaritong walang manĝakain, nanĝagsisiratag sa hirap. hangan sa ang ila'y nanĝapipilitan tuloy na gumawá nĝ masamá upang may manĝáipagtawid gutom.

Nangyayari rin naman na may isang mabuting panukalang kálakalin ó gagawin at ito'y nanĝanĝa-

ilanĝan nĝ isang puhunang malakílakí; sa boong baya'y walang sino mang makakayang sumarili niyaon, dapwa't madla ang may kaukaunting inimpok na salaping kung mag-uukopukop ay sukat makapagbanĝon nĝ kasukatáng halagang doo'y mapupuhunan; gayon man, ang nasabing panukala'y hindi mapapabunsód sa gawá dahil sa pagtitimpi nĝ mĝa maysalaping iyan. Kunwa'y manĝagpupulong pa upang itatag ang samahan, nĝumi't pagdaling nĝ panĝinĝilak nĝ mĝa "acción" ay wala isa mang magbitiw nĝ kuwarta, at dinaraang lahat sa bu-nĝanĝá. Sa ganya'y anóng ating mararating? anóng kailanĝang makapagbalak man tayo nĝ mainam na bagay, kung lagi na lamang na mauuwi sa gaya nĝ sinabi ni Rizal na *projectos en projectos*? Dahil sa katalamakán sa atin nĝ haling na kaasalang ito'y ginagawang pamandá na tuloy nĝ mĝa taga ibang lupa sa pagkilala sa mĝa taga Pilipinas. May isang magandang bálak na di nagtamóng tangkilik sa bayan, karakara'y nawiwikang: "iya'y panukalang pilipino." May nababalitang itinatatag na samahan nĝ pagkabuhay, pulong nĝ pulong, datapwa't nakakaraan ang mĝa araw, buan at taón ay hindi rin nápatatayó hangan sa nakakalimutan na, pagkuwa'y nasasabing: "yao'y sapagká't samahang pilipino."

At ang lahat nĝ iya'y, bakit? Dahilan sa pagkukulang tiwala sa mĝa kinakasamá, dahilan sa kaayawang mapanĝasiwaan nĝ ibang kamay ang kanilang salapi, dahilan sa pag-aalaalang baka sila'y madayá, bagamah madalás na ang ganitong mĝa panĝamba'y walang munti mang matwid. Tunay at nagkakaroon nĝ manĝisanĝisang táong walang puri, na di nanĝinĝinang sumirá nĝ kuwartang sa kanila'y ipinagkakatiwalá; nĝumi't kaya naman naririyang ang mĝa hukumang tumatangkilik sa mĝa naapi, at untuusig at nagpaparusa sa mĝa may masasamang budhi. Tanĝi sa rito, sa mĝa samaba'y ang mĝa kasapi ang siyang humilirang sa mĝa tagapa-

n̄gasiwà, at sila'y hindi m̄ga n̄pakawalang bait na pipili n̄g di mabuting m̄ga katiwalà. Na gumawa n̄g linsad ang sino man sa m̄ga ito? Huwag ang karamihang kasapi ang siyang tumiwalág, kundí ang palayasi'y ang walang kaluluwang sa kanila'y dumayà, nagnakaw ó may likong nais, at isakamay siya n̄g m̄ga maykapangyarihan. Wala n̄gang dapat ipan̄gambá ang sino mang may salapi sa pakikisapi ó pakikisamá sa ibang tao.

Kaunting kagandahang loob lamang, pagmamahal sa bayang kipakitaan n̄g unang liwanag at pagsusumakit sa ikalulusog n̄g m̄ga kayamanan n̄g sariling lupa, ang siyang kinakailan̄gan sa ikatutubos natin sa karálitaang ito. Pawiin ang m̄ga alinlan̄gan, tayo'y man̄gagkaisá, at isaloob na lagi ang pagpapadakilà sa lupaing itong tunay na atin at di sa kan̄ginoman.

DATING PANI WALANG PILIPINO

ANG PINAGMULAN N̄G SANDAIGDIG (1)

Noóng m̄ga unang panahón, ay walang lupà ni araw, ni buwan, ni m̄ga bitúin at ang mundo'y nabubuo n̄g pulos na tubig at lan̄git lamang. Ang hari sa tubig ay ang Diyos Magwayan, at sa lan̄git ay ang Diyos Kaptan.

Si Magwayan ay may anak na lalaki na ang n̄gala'y si Lidagat at si Kaptán ay may anak namáng babaeng ang tawag ay Lihan̄gin.

Si Magwayan at si Kaptán ay nagkaisang ipakasil ang kanikanilang m̄ga anak, bilang tandà na ang dagat ay nakipag-ibigan sa han̄gin.

At ipinakasal n̄ga.

Ang dalawáng itó si Lidagat at si Lihan̄gin ay nagka-anak n̄g tatlong babae at isáng lalaki. Ang m̄ga babae'y pinan̄ganlang Likalibutan, Liadlaw at Libulan at ang lalaki'y tinawag na Lisuga.

Si Likalibutan ay may mabuting pan̄gan̄gatawan, malakas at matapang; si Liadlaw ay katawáng pulós na ginto at lagi siyang maligaya; si Libulan ay pulos na tansó, may kahinaan, n̄guni't mahinhin; at ang magandang si Lisuga ay pulós na pilák ang katawan at matamis at maran̄gal na ugali.

Ang lahát nang magkakapatid na ito'y inibig at minahal na mabuti n̄g kanilang m̄ga magulang.

Makaraan ang iláng panahó'y namatay si Lihan̄gin, at ang kapangyarihan sa han̄gin ay iniwa't ipinamana sa anak na pan̄ganay: kay Likalibutan.

Ang kanyáng mahál na asawang si Lidagat ay nagpatuloy sa dating pagkabuhay, ang m̄ga anak ay nagsilaki, at sa wakas ay nawalay na tuloy sa piliang n̄g amá.

Nakaraan ang iláng panahón, at dahil sa ginagawâng pagsisikap ni Likalibutan, ay lumaki ang kapangyarihan niya.

Sa pagnanasa marahil na mapabilayong lalo ang kapangyarihang ito, ay tumanong isang araw sa sumusunod na kapatid, kay Liadlaw, na

kung mangyayari na sila'y magsamang lumusob kay Kaptán sa lan̄git. Nang una'y tumangi si Liadlaw, sapagka't naisip na di dapat gayunin ang nuno nila; n̄guni't si Likalibutan ay nagalit sa kanyá, dahil sa pagkatanggi niyang itó, at sapagka't ayaw siyang makikitang nagagalit sa kanyá si Likalibutan, ay napahinuhod din. Pinaroonan pagkatapus si Libulan, na sunang-ayon sa paglusob.

At sinimulan na n̄ga nilang tatlo ang pagloob sa Lan̄git. Datapwa't sa pinto pa lamang ay di na nakapangyari ang kanilang lakás, di nilá mabuksan ang matibay na pinit n̄g pinto.

Ang ginawa ni Likalibutan, nang hindi silá makapagdumpi'y pinahihip na nang boong lakas ang han̄gin sa labat n̄g sulok, samantalang ang m̄ga kapatid naman niya'y siyang nagdudumpi sa pinto, datapwa't di rin nilá masupil dahil sa pakikilaban n̄g Diyos Kaptan, na noo'y nagalit na. At nang makita n̄g tatlong mahigpit nang totoó ang paglalaban at sila'y na sa pan̄ganib, ang ginawa'y nan̄gag-itakas; n̄guni't si Kaptan sa kagalitan dahil sa pagkasira n̄g kanyang pinto ay hinagis n̄g tatlong lintik sina Likalibutan, Liadlaw at Libulan.

Ang una'y tumama sa katawang tanso ni Libulan kaya itó'y naging parang isáng bola; ang pan̄galawa'y sa katawáng ginto ni Liadlaw tumama at ito'y naging parang bola ring gaya n̄g una, at ang pan̄gatlo'y kay Likalibutan tumama at ang katawan namán nito'y nagkadurog-durog, at nahulog sa dagat. At ang boong laki n̄g katawan nito'y siyang lumimbutod sa ibabaw n̄g dagat, at siya nating tinatawag n̄gayóng lupá. Si Lisuga dahil sa pagkawala at dahil sa di maalaman kung saan naroon ang kanyáng m̄ga kapatid ay lumakad na't hinanap sila. Napatun̄go sa dakong lan̄git, datapwa't pagkakita ni Kaptan, dala n̄g kagalita'y hinagis din n̄g lintik si Lisuga, at ang katawang pilak nito'y nadurog din n̄g sanglibong piraso.

Pagkatapos ay nanaog si Kaptán mulá sa lan̄git at hinati ang dagat, at manyayahan si Magwayan na sumama sa kanyá. Napagbintan̄gan pa itó ni Kaptan na kaalam sa paglusob sa lan̄git n̄g tatlong magkakapatid. Sinabi ni Magwayan siya'y walang nalalaman tungkól sa isinusumbat niya pagka't siya'y kasalukuyang natutulog n̄g yao'y mangyari.

Makailang araw'y napawi ang galit ni Kaptan.

At isang araw itó at si Magwayan ay napaiyak at nan̄galulunkot, dahil sa pagkawala n̄g m̄ga apó nilá, at lalong lalò na sa pagkawala ni Lisuga; at gayon man kalaki ang kanyáng kapangyarihan ay di na mangyaring mapabalik ang dating buhay n̄g m̄ga magkakapatid.

Di naglaon at binigyan niya n̄g maniningning na liwanag ang dalawáng naging parang bola, upáng may maitanglaw habang panahón.

At iyán na n̄ga ang pagkakaroon n̄g tinatawag natin n̄gayóng araw at buwan; ang araw ay ang gintong si Liadlaw at ang buwan ay ang tansong si Libulan; at ang dalawáng itó ang tumatanglaw at nagbibigay n̄g liwanag sa